

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU LIETĀ NR. 2008-46-0306

Rīgā

2009. gada 3. februārī

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas rīcības sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma un Viktors Skudra,

izskatījusi lietu “Par Ministru kabineta 2007. gada 4. septembra noteikumu Nr. 596 “Noteikumi par vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo iedalījumu” pielikuma II sadaļas 95. punkta vārdu “Dekšāres pagasts” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 1985. gada 15. oktobra Eiropas vietējo pašvaldību hartas 5. pantam un Administratīvi teritoriālās reformas likuma 6.¹ panta pirmajai un ceturtajai daļai”,

konstatēja:

1. Ministru kabinets 2007. gada 4. septembra noteikumu Nr. 596 “Noteikumi par vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo iedalījumu” (turpmāk – Noteikumi Nr. 596) pielikuma II sadaļas 95. punktā noteica, ka tiek izveidots Viļānu novads, iekļaujot tajā Dekšāres pagastu, Sokolku pagastu, Viļānu pagastu un Viļānu pilsētu.

2. Dekšāres pagasta padome (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) norāda, ka Administratīvi teritoriālās reformas likuma (turpmāk – Reformas likums) 6.¹ panta pirmā daļa liedza Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai (turpmāk – RAPLM) īstenot administratīvi teritoriālo reformu patvaļīgi. Proti, minētā reforma bija jāveic tādā veidā, lai tā pilnībā atbilstu Reformas likuma 2. pantā noteiktajam mērķim un 10. pantā noteiktajiem kritērijiem.

Vērtējot kopsakarā Reformas likuma 2. pantu un 6.¹ panta pirmo daļu, Pieteikuma iesniedzēja secina, ka konsultēšanās procesā vietējās pašvaldības bija jāuzklausā jautājumā par to, vai attiecīgie administratīvi teritoriālā iedalījuma projektā paredzētie novadi, kurus plānots izveidot, būtu spējīgi ekonomiski attīstīties un nodrošināt kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanu iedzīvotājiem.

No Reformas likuma 6.¹ panta pirmās daļas esot secināms, ka tās mērķis ir nodrošināt vietējo pašvaldību uzklaušīšanu jautājumos, kas skar to robežu izmaiņas. Turklāt Reformas likuma 6.¹ panta pirmajā daļā paredzētās konsultēšanās mērķis esot nevis uzklaušīt vispārīgus pašvaldību priekšlikumus par lielāku novadu izveidošanu, bet gan nodrošināt pašvaldībām iespēju izvērtēt konkrēto ieplānoto novadu.

Pieteikuma iesniedzēja uzsver, ka par pienācīgu konsultēšanos varētu uzskatīt vienīgi aicinājumu pašvaldībām izteikt iebildumus pret un priekšlikumus par konkrētu vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālā iedalījuma projektu, ar kuru pašvaldības būtu savlaicīgi iepazīstinātas, nodrošinot tām iespēju izvērtēt plānotās izmaiņas attiecībā uz to administratīvās teritorijas robežām. Savukārt RAPLM neesot izpildījusi savu pienākumu konsultēties ar Pieteikuma iesniedzēju pienācīgā kārtībā. Proti, pēc Ministru kabineta 2006. gada 28. jūnija rīkojuma Nr. 478 „Par vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālā iedalījuma projektu” (turpmāk – Rīkojums Nr. 478) izdošanas RAPLM Pieteikuma iesniedzējai esot nosūtījusi tikai vienu dokumentu – 2007. gada 15. marta vēstuli Nr.1-06/2015 „Par novadu veidošanu” (turpmāk – 2007. gada 15. marta vēstule). Minētās vēstules izsūtīšana esot vērtējama kā formāla darbība un kā tāda nevarot tikt atzīta par pienācīgu konsultēšanos ne Eiropas vietējo pašvaldību hartas (turpmāk – Harta) 5. panta, ne Reformas likuma 6.¹ panta izpratnē.

Atsaucoties uz Satversmes tiesas praksi, tiek secināts, ka valsts pārvaldei esot pienākums rīkoties tiesību normu noteiktajās robežās. Ja minētās tiesību normas tiekot pārkāptas, šāda darbība neatbilstot tiesiskas valsts prasībām un līdz ar to pārkāpjot arī no Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. panta izrietošo tiesiskuma principu.

Tā kā pirms Noteikumu Nr. 596 izdošanas pienācīga konsultēšanās neesot notikusi, tiesību norma, kas aizskar Pieteikuma iesniedzējas tiesības, – Noteikumu Nr. 596 pielikuma II sadaļas 95. punkta vārdi “Dekšāres pagasts” – neatbilstot ne Satversmes 1. pantam, ne Reformas likuma 6.¹ panta pirmajai un ceturtajai daļai, ne arī Hartas 5. pantam.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – uzskata, ka, vērtējot Noteikumu Nr. 596 pielikuma II sadaļas 95. punkta vārdu “Dekšāres

pagasts” atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām, jāņem vērā tas, ka Latvijā jau kopš 1992. gada notiekot administratīvi teritoriālā reforma. Līdz ar to Noteikumi Nr. 596 vērtējami kopsakarā ar visu administratīvi teritoriālās reformas gaitu jau kopš 1992. gada, nevis tikai kopš Rīkojuma Nr. 478 pieņemšanas, kā to dara Pieteikuma iesniedzēja.

Īstenojot reformu, esot konstatēts, ka, ievērojot tikai brīvprātības principu, vietējo pašvaldību skaitu samazināt ir gandrīz vai neiespējami. Tādēļ Saeima 2005. gada 22. septembrī pieņēmusi likumu „Grozījumi Administratīvi teritoriālās reformas likumā”. Minētajā likumā Saeima esot izšķīrusies par atteikšanos no brīvprātības principa un par reformas virzītāju noteikusi RAPLM.

Interpretējot Hartas 5. pantu, Ministru kabinets norāda, ka vietējai kopienai nav veto tiesību jautājumos, kas attiecas uz tās robežu grozīšanu. Lai arī referendumi, iespējams, nodrošinātu piemērotu šādu konsultāciju procedūru, tomēr Latvijā nav pieņemts šādam jautājuma risinājumam atbilstošs likums. Atbildes rakstā uzsvērts, ka Hartas 5. pants neprasa, lai vietējās pašvaldības vai tās iedzīvotāju viedoklis obligāti tiktu ņemts vērā. Tāpat minētajā pantā neesot noteikts, ka iedzīvotājiem vai vietējai pašvaldībai būtu „veto tiesības” attiecībā uz tās robežu maiņu. Hartas 5.panta mērķis esot nodrošināt to, ka vietējās pašvaldības pārstāvji un iedzīvotāji ir informēti, kā arī uzklausi jautājumos, kas tos tieši skar.

Vērtējot Reformas likumā lietotā termina „konsultācijas” saturu, Ministru kabinets vērš uzmanību uz to, ka likumā paredzētais pienākums, nosakot vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo iedalījumu, ir tikai konsultēties ar vietējām pašvaldībām. Minētais pienākums neparedzot to, ka būtu akceptējams tieši tāds administratīvi teritoriālās reformas modelis, kādu to vēlas vietējās pašvaldības. Ne Reformas likuma^{6.1} panta pirmā, ne arī ceturtnā daļa nenozīmējot Ministru kabineta pienākumu noteikt tādu vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo iedalījumu, kas būtu pamatots ar atbilstošiem pašvaldību lēmumiem.

Ministru kabinets īpaši uzsver, ka jau kopš 2003. gada 2. aprīļa ir notikušas daudzas konsultācijas ar Pieteikuma iesniedzēju. Tās ietvērušas gan RAPLM saraksti ar šo pašvaldību, gan arī kopīgas sanāksmes, kas organizētas pašvaldībā un ministrijā. Tāpat RAPLM izvērtējusi pašvaldības pieņemtos lēmumus, kas attiecas uz administratīvi teritoriālo reformu. Esot konstatēts, ka Dekšāres pagasta padomes priekšlikums iekļauties Rēzeknes novadā neatbilst Reformas likuma 10. panta 8.punktā noteiktajam kritērijam, jo blakusesošās pašvaldības pieņēmušas lēmumus par Rēzeknes un Viļānu novadu izveidi atbilstoši Ministru kabineta noteiktajam.

Ņemot vērā minēto, Ministru kabinets secina, ka apstrīdētie Noteikumu Nr. 596 pielikuma II sadaļas 95. punkta vārdi “Dekšāres pagasts” atbilst Satversmes 1. pantam, Hartas 5. pantam, kā arī Reformas likuma 6.¹ panta pirmajai un ceturtajai daļai, un lūdz Satversmes tiesu noraidīt Pieteikuma iesniedzējas prasību.

Satversmes tiesa s e c i n ā j a:

4. 2008. gada 18. decembrī Latvijas Republikas Saeima (turpmāk –Saeima) pieņēma Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu. Tas tika izsludināts 2008. gada 30. decembrī. Likums stājās spēkā nākamajā dienā pēc izsludināšanas, proti, 2008. gada 31. decembrī.

Saskaņā ar Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pārejas noteikumu 2. punktu spēku zaudēja Reformas likums.

Likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību” 10. pants nosaka: „Ja spēku zaudē likuma norma, kas pilnvarojusi Ministru kabinetu izdot noteikumus, par spēku zaudējušiem uzskatāmi arī noteikumi, kas izdoti, pamatojoties uz spēku zaudējušo likuma normu.” Noteikumi Nr. 596 tika izdoti, pamatojoties uz Reformas likuma 6.¹ panta ceturto daļu. Tātad Noteikumi Nr. 596, kuru pielikuma II sadaļā bija ietverti arī vārdi “Dekšāres pagasts”, ir zaudējuši spēku 2008. gada 31. decembrī.

Tāpat spēku zaudējušas divas normas, vārdu “Dekšāres pagasts” atbilstību kurām Pieteikuma iesniedzēja ir lūgusi izvērtēt, – proti, Reformas likuma 6.¹ panta pirmā un ceturta daļa.

Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2.punkts paredz, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja apstrīdētā tiesību norma (akts) ir zaudējusi spēku. Savukārt minētā panta pirmās daļas 4. punkts paredz, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja spēku ir zaudējusi norma (akts), atbilstība kurai tiek apstrīdēta.

Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. un 4. punkts ir vērsts uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un Satversmes tiesai nebūtu jātaisa spriedums lietās, kurās strīds vairs nepastāv (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 12. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-06-03 11.2. punktu*).

Interpretējot kopsakarā Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 1. pantu, ir redzams, ka Satversmes tiesas likuma mērķis un Satversmes tiesas

uzdevums ir veicināt tiesību sistēmas sakārtošanu, kā arī veikt kontroli pār to, lai konstitucionālās institūcijas ar to izdotajiem aktiem neizjauktu valsts varas savstarpējās kontroles un līdzsvara attiecības [sk. *Satversmes tiesas 2000. gada 5. aprīļa lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 04-06(99)*].

2009. gada 7. janvārī Satversmes tiesā tika saņemta institūcijas, kas izdevusi Noteikumus Nr. 596, – Ministru kabineta – vēstule, kurā ietverts lūgums izbeigt tiesvedību šajā lietā, jo Saeimā ir pieņemts Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums un līdz ar to ir zaudējušas spēku visas apstrīdētās normas, kā arī daļa no tām normām, atbilstību kurām Dekšāres pagasta padome lūdza izvērtēt.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Latvijas Republikas administratīvi teritoriālā reforma atzīstama par svarīgu un nozīmīgu valsts un sabiedrības dzīves jautājumu un galīgais lēmums par minēto reformu bija jāpieņem Saeimai (sk. *Satversmes tiesas 2009. gada 20. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-08-0306 16. punktu*).

Vienlaikus Satversmes tiesa norāda, ka tās kompetenci un kārtību, kādā tiesa vai lietas dalībnieki veic konkrētas procesuālās darbības, pamatā noteic Satversme un Satversmes tiesas likums. Obligāts lietas izskatīšanas priekšnoteikums ir tiesas pienākums uz klausīt institūciju, kuras izdotā norma (akts) tiek apstrīdēta. Proti, šai institūcijai ir tiesības iesniegt Satversmes tiesā atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu. Institūciju, kuras izdotā norma (akts) tiek apstrīdēta, Satversmes tiesa nosaka lēmumā par lietas ierosināšanu. Pēc konkrētās lietas nodošanas izskatīšanai likums liedz Satversmes tiesai par institūciju, kuras izdotā norma (akts) tiek apstrīdēta, atzīt kādu citu institūciju. Tiesvedības turpināšana nozīmētu to, ka Satversmes tiesai jāizvērtē cita akta normas, bet šāda izvērtēšana būtu Satversmes tiesas likuma pārkāpums. Proti, Satversmes tiesa nav tiesīga pēc savas iniciatīvas ierosināt lietu Satversmes tiesā vai arī izlemt lietu, neuzklausot tās institūcijas viedokli, kuras izdotā tiesību norma (akts) tiek apstrīdēta.

Līdz ar to Satversmes tiesai nav tiesiska pamata turpināt tiesvedību šajā lietā.

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. un 4. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2008-46-0306 „Par Ministru kabineta 2007. gada 4. septembra noteikumu Nr. 596 “Noteikumi par vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo iedalījumu” pielikuma II sadaļas 95. punkta vārdu “Dekšāres pagasts”

atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 1985. gada 15. oktobra Eiropas vietējo pašvaldību hartas 5. pantam un Administratīvi teritoriālās reformas likuma 6.¹ panta pirmajai un ceturtajai daļai”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Rīcības sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris